

rista, joka tuotti Atlantin tällä puolen Habermasin *Strukturwandel der Öffentlichkeit* ja Edgar Morinin *L'esprit du tempsin* (kaikki kolme vuodelta 1962). Teos ranskannettiin melko nopeasti, ja sen vaikutuksen voi nähdä suoraan Jean Baudrillardin töissä 1970-taitteesta lähtien. Boorstin on erittäin tarkkanäköinen kulttuurimuutoksen havainnoija. Hänen työnsä – kuten myös *The Americans: The Democratic Experience* (1973) – käy postmodernisoitumisena tunnetun ilmiön käsikirjasta. Tätä ei poista se konservatiivinen sävy, joka hallitsee *The Image* -teosta (mutta joka on jo hävinnyt jälkimmäiseen mainittuun kirjaan päästäessä).

Pääasiallinen vasta-argumenttini Karvoselle koskee hänen tapansa mahdollistaa Boorstinin koko tarkastelu imago-käsitteen alle. Boorstinin *image*, kuten sana yleensäkin englannissa, kattaa kuitenkin sekä kuvan, mielikuvan että imagon merkityksen. Vain osa näistä tapauksista mahtuu imagon alle. Miksi tämä on tärkeää? Koska se viittaa siihen liian epämääräiseen tapaan, jolla Karvonen työssään käsittelee imagoa. Voisi sanoa, että Karvonen – filosofisesta taustastaan huolimatta – alistuu osin sille käsitteesekeannukselle, jolla imagoista julkisuudessa puhutaan. Yleisessä kielenkäytössä ei tehdä eroa havainnon, mielikuvan, julkisuuskuvan ja käsitteen välillä, mutta filosofisessa perinteessä tällaiset erottelut ovat olennaisia.

Edellä esitin, että tiedotusoppimme pitkään linjaan kuuluu filosofisen tietoisuuden lisäksi yhteiskuntakriittinen ote. Myös sen tapamme Karvoselta. Hänen kunnianhimoaan onkin ottaa vastaan postmodernismin haaste, mutta kääntää se 1970-luvun marxismin perinteen suuntaan. Näin Karvonen edustaa postmodernia kulttuuritutkimusta sikäli, että hän hyväksyy – Stuart Hallin artikulaatio- ja Lawrence Grossbergin kontekstualismiteorian hengessä – jälkistrukturalismin keskeisiä opinkappaleita. Kun ne liitetään 1970-luvun marxismikeskusteluun (paluu Antonio Gramscin Louis Althusserin kaut-

ta) ja annetaan kokonaisuudelle fenomenologis-kognitiiviteollinen realismitulokinta, lopputulos on kuitenkin enemmän kiinni 1970-luvun marxismissa kuin 1990-luvun postmodernismissa.

Karvosen yhteiskuntakriittisyys tulee esiin pääasiassa lyhyesti työn lopussa, mutta sen sävyä ei voi erehtyä. Paluu pääomalogisiin herätteisiin (Wolfgang Fritz Haug) tuntuu virkistävältä, kun on jo kulunut viitisentoista vuotta niiden kulta-ajasta meillä. Kehittely jää kuitenkin niin summaariseksi, että saamme odottaa Karvosen tulevia töitä nähdäksemme, mitä hedelmiä se kantaa. Kyse on paljolti siitä, missä määrin Karvonen tälläkin kohden pystyy ylittämään tietoppineen perspektiivinsä – tai avaamaan sitä tietoisemmin historiallis-yhteiskunnalliseen suuntaan.

TARMO MALMBERG

Kommentteja yleisen ja julkisen mielipiteen käsitteistä

Tieteellisen keskustelun tulkitseminen kielestä toiseen törmää usein käsitteellisiin ongelmiin. Vastinkäsitteitä on vaikea löytää, kun käännettävällä sanalla on useita merkityksiä tai yhtä merkitystä ilmaistaan monin sanoin. Risto Kunelius on kiinnittänyt huomiota yhteen joukkoviestinnän yhteiskunnallisen merkityksen kannalta tärkeään sanavyytteeseen.

Tämän vuoden alussa ilmestyneessä kirjassaan *Viestinnän vallassa* (1998 a, 117-118) hän ehdottaa englannin kielen käsitteen *public opinion* jakamista suomeksi kahtia *yleiseksi* ja *julkiseksi mielipiteeksi*. Samalla hän pohtii yleisön käsitteen ylimalkaisuutta, kun sen pitäisi vastata sekä englannin sanaa *public* että *audience*. Kunelius päätyy kääntämään edellisen *julkisyleisöksi* erotukseksi *yleisöstä* jälkimmäisen vastineena. Ajatuksen julkisen ja yleisen mielipiteen erottamisesta hän palaa Journalismikritiikin vuosikirjassa (1988 b, 27-39).

Veikko Pietilä teki vastaavat käsitteelliset ratkaisut jo viime syksynä (1997) ilmestyneessä joukkoviestinnän tutkimuksen oppihistoriassaan kääntämällä termit *public opinion* ja *öffentliche Meinung* tilanteesta riippuen yleiseksi tai julkiseksi mielipiteeksi sekä erottamalla yleisön ja julkisyleisön.

Yhdessä Seija Ridellin kanssa Pietilä (1998, 95) suosittelee käsitteellisen eron vakiinnuttamista yleisen ja julkisen mielipiteen välille. Samalla he ehdottavat kömpelön julkisyleisön korvaamista sutjakalla uudissanalla *julkiso*.

Julkisen mielipiteen käsitettä on käytetty suomalaisessa tieteilisessä kielessä ennenkin. Kun Esa Väliverronen suomensi Jürgen Habermasin sanakirja-artikkelin julkisuudesta (1985/1964), hän käytti systemaattisesti käsitettä julkisen mielipiteen. Samassa Tiedotustutkimus-lehden numerossa Väliverronen (1985) kirjoitti Habermasin julkisuusteoriasta käyttäen yleistä ja julkista mielipidettä toistensa synonyymeinä. Sama käytäntö oli

J. P. Roosilla hänen suomentaesaan Pierre Bourdieun mielipidetutkimuksia kritisoivaa artikkelia (1985/1973). "Yleistä mielipidettä ei ole", kuului otsikko. Artikkelin loppuhuipennus toteaa, että julkista mielipidettä mielipidetutkijoiden esittämässä mielessä ei ole olemassa.

Tällainen sanojen merkitysten tuhmaaminen on häirinnyt minua. Mielipidetutkimuksia ja niiden käyttöä kritisoivan kirjani "Kaksi-suuntainen peili" julkaisemattomassa 10. luvussa ehdotin suomenkielen käsitteellisen erottelukyvyn käyttämistä hyväksi (Suhonen 1991 a; b). Ajattelin, että yleinen mielipide tarkoittaisi kansalaisten – varsinkin enemmistön – mielipiteitä. Julkinen mielipide puolestaan viittaisi julkisuudessa laajasti esiintyviin käsityksiin. Tämän erottelun esitin ensimmäisen kerran syyskuussa 1986 opetusnäytöksessäni Tampereen yliopiston tiedotusopin ylläsihtentien virkaa varten. Luento oli otsikoitu "Yleinen ja julkinen mielipide".

Verrattuna arki kielen merkitysten varaan rakentamaan erotte luun Kuneliuksen, Pietilän ja Ridellin ehdottama nojaa teoreettisiin perusteluihin. Niissä on kuitenkin ongelmia.

Yleinen ja julkinen

Kuneliuksen tekemät ehdotukset yleisen mielipiteen määrittelemiseksi ovat keskenään ristiriitaisia ja kattavat kovin kapean alan siitä merkitysten kentästä, johon public opinionin eri yhteyksissä viittaa. Journalismikritiikin vuosikirjassa (1998 b) hän rajaa yleisen mielipiteen vain mielipidemittausten tuloksiin. Näin ahtaasti ei public opinionia ole rajattu misään tuntemassani aihetta käsittelevässä julkaisussa. Kaikissa niissä yhteyksissä, joissa yleinen mielipide määritellään yksilömielipiteitä laske malla, vaaleille ja kansanäänestyksille annetaan keskeinen sija. Olisi valitettavaa tuhata yleisen mielipiteen käsite rajaamalla se niin ahtaasti kuin Kunelius esittää. Jos mielipidemittausten kertoma osa yleisestä mielipiteestä tarvitsee oman käsitteen, voitaisiin puhua

vaikka gallupmielipiteistä.

Kuulostaa varsin yllättävältä, kun merkitysten maailmaa tuntee Kunelius ensin antaumuksella runttaa mielipidemittaukset ja sen jälkeen ehdottaa niiden tulosten nimeämistä käsitteellä, jolla on suhteellisen vakiintunut positiivinen merkitys. Tarkoitetaanhan yleisellä mielipiteellä useissa yhteyksissä samaa kuin kansan tahdolla.

Oppikirjassaan Kunelius (1998 a, 117) määrittelee yleisen mielipiteen väjämällä tavalla, jolla on selvä kytkentä kansainvälisen keskustelun yhteen perussuuntaukseen. Siinä public opinionin on tar koittanut 1700-luvulta saakka enemmistömielipidettä. Tässä merkityksessä Pietiläkin (1997) puhuu yleisestä mielipiteestä oppialahistoriassaan. "Puhe julkisesta mielipiteestä puolestaan voisi korostaa juuri sellaista prosessia, jossa tuo mielipide muokkaantuu julkisyleisön synnyttämisen ja keskustelun kautta." (Kunelius 1998 a, 117-118)

Näin määritellyt yleinen ja julkinen mielipide eivät ole toisensa poissulkevia käsitteitä. Monet teoreetikot nimittäin lähtevät siitä, että modernissa yhteiskunnassa public opinionin on yksilöiden mielipiteiden enemmistö, jonka muodostumisessa medioiden välittämällä informaatiolla ja julkisella keskustelulla on ratkaiseva osuus (esim. Bryce 1965/1895; Lasswell 1941). Public opinion olisi siis samanaikaisesti sekä yleinen että julkinen mielipide.

Yleisö ja julkiso

Erottelukykyisen vastineen tarjoaminen käsitteparille *public* ja *audience* on toinen kysymys. Kuneliuksen ratkaisu (1998 a, 116-118) on nimetä jälkimmäinen *yleisöksi* ja edellinen *julkisyleisöksi*. Yleisö on irrallisista yksilöistä muodostuva massa ja yleisen mielipiteen subjekt. Julkisyleisö – tai Pietilän ja Ridellin (1998) tapaan *julkiso* – taas koostuu tietoisista, keskenään vuorovaikutuksessa olevista, keskustelevista ihmisistä, jotka yhdessä ovat julkisen mielipiteen subjekt.

Erottelu on looginen, mutta ei vastaa kovin hyvin konseptien audience ja public monitahoisia merkityksiä. Joukkoviestinnän tutkimuksen piirissä audiencen käsite viittaa ensisijaisesti yleisön mediasuhteeseen ja sen piirteisiin. Audience on lehden ja kirjallisuuden lukijoita, radio-ohjelman ja musiikin kuuntelijoita tai television, teatterin ja jalkapallo-ottelun katselijoita, valikoivia, satunnaisia, aktiivisia tai passiivisia. Näin ymmärretty yleisö ei ole luonteeltaan massaa eikä sillä ole erityistä asemaa yleisen (massa)mielipiteen kantajana. (McQuail 1997)

Kuneliuksen kuvaama julkisyleisö määritetty lähinnä sisäisten ja yhteiskunnallisten suhteidensa perusteella. Julkisyleisö syntyy, kun yleisö kiinnostuu keskustelemaan ja toimimaan omaa elinpiiriä koskevissa tai laajemminkin asioissa. Median rooli on toimia keskustelun vauhdittajana ja areenana.

Käsitteen public kääntämiseen julkisyleisöksi tai julkisoksi liittyy omat ongelmansa. Varsin usein public viittaa paljon löyhempään kollektiiviin kuin Kuneliuksen kuvaama julkisyleisö. Publicin jäsenet eivät välttämättä keskustele tai ole muussakaan vuorovaikutuksessa keskenään. (Tarde 1969/1901; Tönnies 1922, 82-85; Lasswell 1941) Toisaalta public näyttää koostuvan useista sisäkkäisistä kehistä, joista vain sisimmät täyttävät julkisyleisön tunto-merkit (Price 1992, 39-40).

Julkiso kuulostaa osuvalla ja kieleen hyvin sopivalta uudissanalalta. Sille voisi olla käyttöä julkisesti keskustelevan yhteisön ideaalityypinä, ei niinkään käännöksenä monimerkityksiselle public-termille. Pietilän ja Ridellin tarjoama käännöskatkelma James Careyn tekstistä kuvastaa käsitteellisten erottelujen hankaluutta. Mielestäni julkiso istuu tekstiin aika kankaasti. Useimmiten yleisö kuulostaisi paremmalta. Lyhyt, kontekstistaan irrotettu katkelma ei luo vaikutelmaa aktiivisesti keskustellen mielipidettä muodostavasta julkisosta vaan pikemminkin laajasta yleisöstä, yleisen mielipiteen subjektista.

PERTTI SUHONEN